УДК 004:303.722.4:336.76(477) DOI: *https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).190-195*

В. Б. Мішура
канд. екон. наук,

В. В. Володченко
канд. техн. наук,
ДВНЗ «Донбаська державна машинобудівна академія»,
м. Краматорськ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІТ-КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Постановка проблеми. У сучасних умовах пріоритетності переходу до формування нової економіки, яка базується на знаннях та цінностях інформаційного суспільства, розвиток інформаційного простору та інформаційних технологій є потужним чинником стимулювання економічного зростання, піднесення громадянського суспільства, підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки, суспільно-політичної та економічної інтеграції країни [1]. Прискорення процесу впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах суспільного життя країни, розвиток електронної економіки та національної інформаційної інфраструктури, її інтеграція до світового інформаційного простору, поліпшення стану інформаційної безпеки є пріоритетними завданнями Національної програми інформатизації та Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні. Разом з тим, упродовж останніх років триває тенденція до активізації процесів створення нових мережевих організаційних форм та кластерної взаємодії у сфері інформаційних технології на основі інтеграції зусиль ІТ-підприємств, науково-освітніх установ, державних структур, громадських організацій та інших учасників.

Утворення кластерів у сфері інформаційних технології дає змогу не тільки оптимізувати управління економічними процесами під час створення, впровадження та використання інформаційних технологій, продуктів та послуг ІТ-підприємств, але й сформувати потужні інтегровані об'єднання з високим економічним потенціалом – як важливі суб'єкти розвитку національної економіки [1]. Для стимулювання розвитку ІТ-кластерів на базі венчурного фінансування в Україні потрібні не тільки привабливі стартапи в ІТ-сфері, але й державна підтримка, що спрямована на сприятливе інституційне та економічне середовище для розвитку венчурного бізнесу в країні, активізації процесів залучення коштів венчурних інноваційних фондів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти вивчення науково-практичних проблем розвитку інноваційних кластерів, активізації процесів кластерної взаємодії в окремих видах економічної діяльності, і зокрема, в сфері інформаційних технологій, відображено в низці праць зарубіжних та українських дослідників, зокрема: О. Амоші, Б. Андрушківа, Ю. Бажала, Є. Безвушко, М. Войнаренка, В. Гейця, О. Гудзя, П. Друкера, Я. Жаліла, Г. Іцковіча, М. Кастельса, Л. Калініченка, Б. Кваснюка, Ч. Кетельса, Г. Клейнера, О. Кузьміна, А. Поручника, Б. Мільнера, А. Мокія, М. Бутко, В. Новицького, Ю. Павленка, А. Пилипенка, С. Розенфельда, Т. Тарасенко, В. Матієнко, Е. Тоффлера та ін.

Метою статті є визначення перспектив розвитку ІТ-кластерів в Україні на основі венчурного фінансування.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах глобальної конкуренції кластеризація є ефективною формою внутрішньорегіональної, внутрішньонаціональної та міжнаціональної інтеграції, яка дає змогу забезпечити розвиток національної економіки на основі створення самостійних локалізованих гравців, які, зокрема, здатні конкурувати на міжнародній платформі. Макроекономічні синергетичні ефекти кластеризації полягають у підвищенні соціально-економічних показників розвитку країни (поліпшення торговельного балансу, підвищення рівня якості продукції, збільшення зайнятості та темпів інноваційного розвитку шляхом створення системи передачі нових знань і технологій); розвитку сектору малого та середнього підприємництва через створення нових інноваційних підприємств з високим рівнем спеціалізації в певних сферах економіки; підвищення рівня залучених венчурних інвестицій, інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності кластерів, регіонів і країни загалом. Мікроекономічні ефекти визначають розширення сфери діяльності та ринків збуту продукції, підвищення частки інтелектуального продукту у валовій доданій вартості, нарощування стабільності й стійкості позицій на ринку, підвищення продуктивності завдяки доступу до висококваліфікованої робочої сили, інформації, технологічних знань, консалтингових послуг тощо. Як показує досвід розвинутих іноземних держав, одним з найефективніших засобів подолання дефіциту інвестиційних ресурсів є венчурне (ризикове) фінансування інновацій шляхом створення венчурних фондів, які інвестують свої кошти насамперед купуючи акції фірми-реципієнта. Перевагою венчурного фінансування є те, що об'єкту інвестицій не потрібно надавати заставу, крім того йому не потрібно сплачувати інвестору відсотки, як у випадку з банківським кредитом [5].

На рис. 1 представлено джерела фінансування інноваційних процесів в Україні.

Венчурне фінансування здійснюється в довгострокових (на 5–7 років) інвестиціях в акціонерний капітал новостворених або діючих малих інноваційних підприємств. Дані операції характеризуються високим ступенем ризику, тому венчурні капіталісти ретельно відбирають об'єкти для інвестування і проводять одночасно кілька венчурних операцій, створюючи нові компанії й працюючи із вже існуючими. Таким чином,

типова стратегія венчурного фонду – інвестувати в компанії, що представляють швидкозростаючі галузі та здатні зростати разом з ринком, і вийти з інвестиції до того, як потенціал зростання ринку буде вичерпаний. Венчурні інвестиції є інструментом для одержання частки у володінні фірмою; вони мають прибутковість вище за середній рівень, але разом з тим вони здійснюються в умовах невизначеності, що створює ризик. Характерною рисою венчурного фінансування є те, що інвестор практично ніколи не прагне придбати контрольний пакет акцій компанії, в яку інвестує, чим принципово відрізняється від «стратегічного інвестора» або «партнера». Вкладаючи кошти у венчурні підприємства, інвестори бажають збільшити свій капітал не менш чим в 5-10 разів за 5-7 років. Таким чином, венчурний інвестор перетворюється у власника пакета акцій, що користуються попитом на фондовій біржі, і може одержати доход за рахунок продажу своїх акцій на суму, яка істотно перевищує обсяг спочатку вкладених коштів [5].

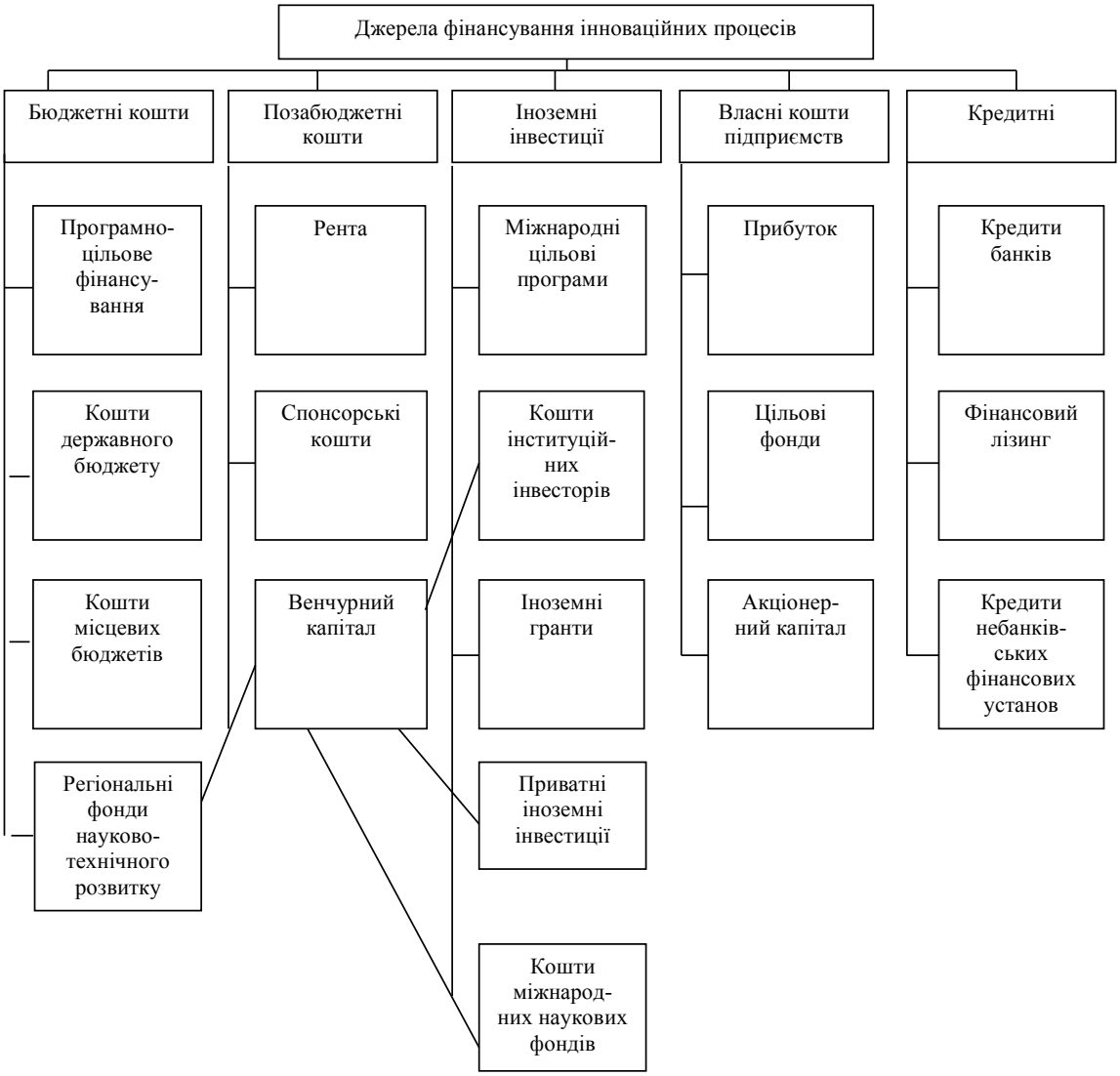

Рис. 1. Джерела фінансування інноваційних процесів в Україні
(сформовано авторами на основі джерела [5])

У сучасних умовах глобальної конкуренції система формування гармонізованого та сприятливого інституційного забезпечення розвитку ІТ-сектору повинна оперативно враховувати вплив інституційних (зокрема і неформальних), політичних, економічних, соціальних і глобальних чинників на ділову активність ІТ-компаній у процесі узгодження стратегічних пріоритетів підтримки розвитку сфери інформаційних технологій. Незважаючи на позитивну динаміку венчурного інвестування в ІТ-сектор та успішні приклади розвитку ІТ-бізнесу України, як українська інноваційна екосистема, так і система венчурного інвестування досі перебувають у процесі становлення. Зокрема, аналітичні дослідження показали:

– головними суб'єктами індустрії венчурного інвестування в Україні виступають компанії з управління активами (КУА) та інститути спільного інвестування (ІСІ) закритого типу, які перебувають у їх управлінні. Незважаючи на негативну динаміку останніх чотирьох років, упродовж 2005–2016 рр. чисельність КУА виросла майже в 2 рази, а середньорічна динаміка зростання чисельності ІСІ становила 10,7%. За

цей період рівень концентрації управління активами ІСІ зростав в середньому на 10,3% щорічно;

– відбувається зростання рівня концентрації індустрії на користь Києва та Київської області, зокрема їх питома вага в загальній чисельності ІСІ за результатами 2016 р. становила 73,05%;

– за 10 років більш як у 2 рази зросла чисельність венчурних фондів, які становлять 87% ІСІ (на 30.06.2016 р.), з часткою активів 95,5%;

– упродовж 2010–2016 рр. у структурі активів венчурних ІСІ частка цінних паперів скоротилась на 50% (від 70,2 до 20,2%), що пов'язано зі стагнацією фондового ринку України загалом (скорочення загальної кількості цінних паперів, допущених до торгів на фондових біржах, деактивація торгівлі ними); головними вкладниками в українські венчурні фонди залишалися вітчизняні інвестори – юридичні особи (понад 80% загальних вкладень), які за останні 7 років інвестували понад 710 млрд грн. Проте спостерігається тенденція до зростання розмірів вкладень та часток іноземних юридичних осіб та українських індивідуальних інвесторів [9].

Розроблена концептуальна модель організаційно-економічних пріоритетів державного регулювання ІТ-кластерів в національній економіці (рис. 2) гармонізує суспільні та економічні інтереси учасників кластерного об'єднання, і спрямована на: формування державної кластерної політики на основі підвищення конкурентоспроможності ІТ-сектору та комерціалізації ІТ-інновацій; державне регулювання кластерної взаємодії в ІТ-секторі на основі соціально-економічних пріоритетів розвитку країни; створення сприятливого організаційно-інституційного середовища розвитку ІТ-кластерів [2, 3].

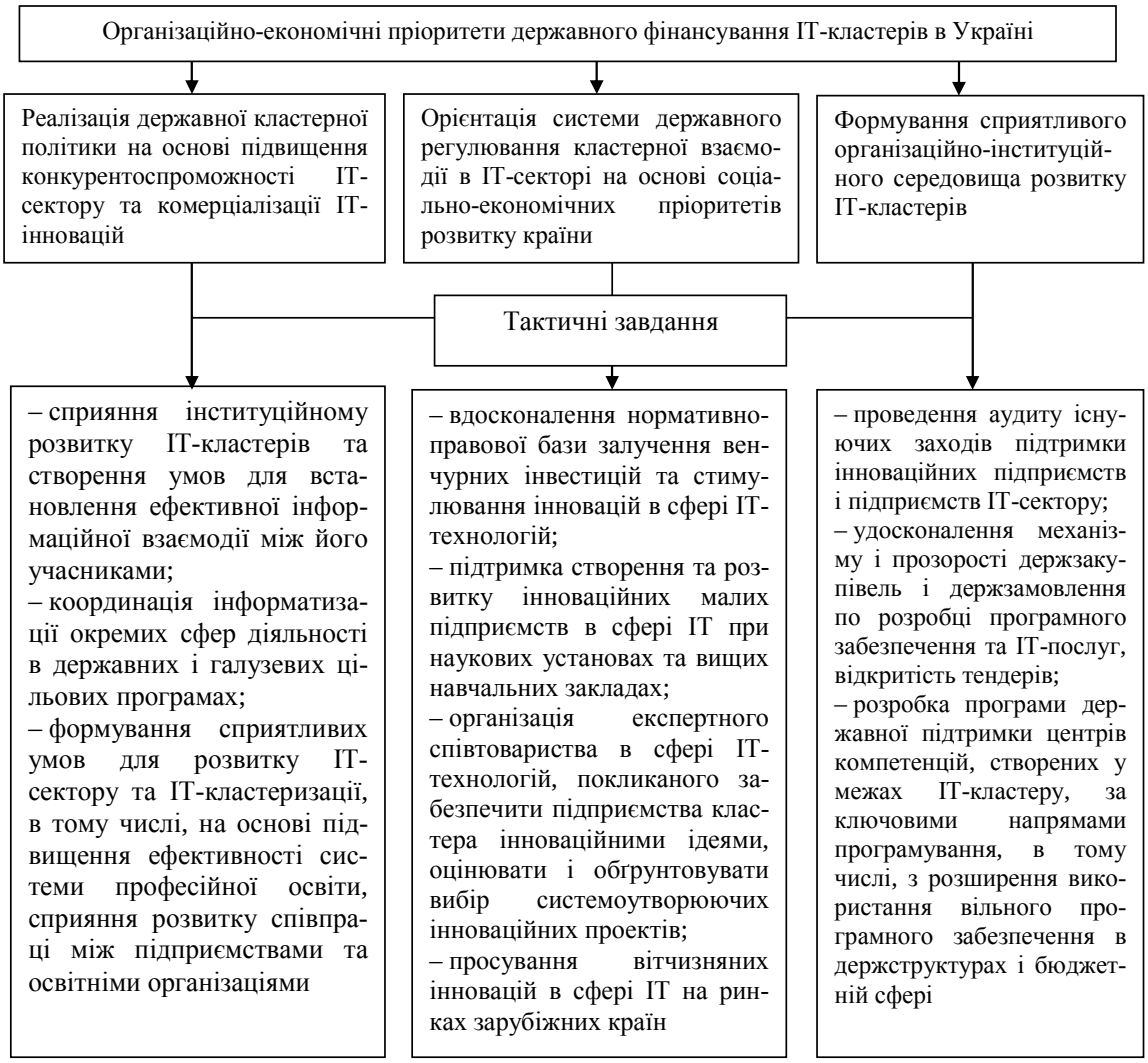

Рис. 2. Концептуальна модель організаційно-економічних пріоритетів державного регулювання ІТ-кластерів у національній економіці (сформовано авторами на основі джерел [2, 3])

Україна, не володіючи розвиненою інноваційною інфраструктурою для створення та підтримки інновацій, продовжує залишатися економікою з низьким рівнем доданої вартості та конкурентоспроможності власної продукції через недостатні темпи розвитку високотехнологічних секторів. ІТ-сектор в Україні є одним із сегментів інноваційної економіки, який найдинамічніше розвивається, зокрема і щодо експорту, та є одним із найважливіших джерел зростання міжнародної конкурентоспроможності України в найближ-

чій перспективі. Саме IT-проекти є найбільш затребуваними серед українських та закордонних інвесторів. Каталізатором зростання числа угод стала інвестиційна активність 2015 р., яка була показана в Огляді UVCA 2015. Коли в світі побачили зростання інвестицій і успіх ряду українських IT-компаній на глобальному ринку, кількість угод почала збільшуватися. З урахуванням того, що в середньому угода відбувається через 8-12 місяців після початку спілкування, можна прогнозувати продовження зростання як кількості інвестиційних угод, так і загальних сум. Підтвердженням цього є інвестиція 110 млн дол. в Grammarly, яка вже відбулася, але увійде лише в наступний Огляд. Таким чином, результати 2016 р. дають уявлення не тільки про сьогоднішній стан інвестиційного та IT ринку України, та й покажуть перспективи його розвитку та інвестиційну привабливість країни. 2016 р. також характеризується появою на українському інвестиційному ринку великих міжнародних гравців, в тому числі з Кремнієвої Долини. Близько 60% інвестиційних угод укладено за участю міжнародних інвесторів, при цьому іноземний капітал склав більше 80% загального обсягу інвестицій в 2016 р. (без урахування нерозкритих угод). Найпривабливішою галуззю для інвесторів, відповідно до огляду UVCA, стали Онлайн послуги – 16 угод, 9 млн дол. на посівній стадії. Згідно з опитуванням Асоціації, очікування на 2016 р. у понад 68% інвесторів виправдалися. Ще одним дуже важливим сигналом успішності інвестиційного ринку України стала поява перших екзитів – їх було 8 в 2016 р. Уперше в історії України цей показник настільки високий, і це є стимулом і показником поліпшення інвестиційного клімату країни. Ми також сподіваємося, що стартапи будуть зростати не тільки кількісно (сьогодні їх близько 3000 в Україні), а й якісно. Це стане додатковою мотивацією для зростання інвестицій і приходу в країну ще більшої кількості міжнародних інвесторів [3]. На рис. 3 представлена динаміка обсягу венчурних інвестицій в IT-сектор України за 2011-2016 рр.

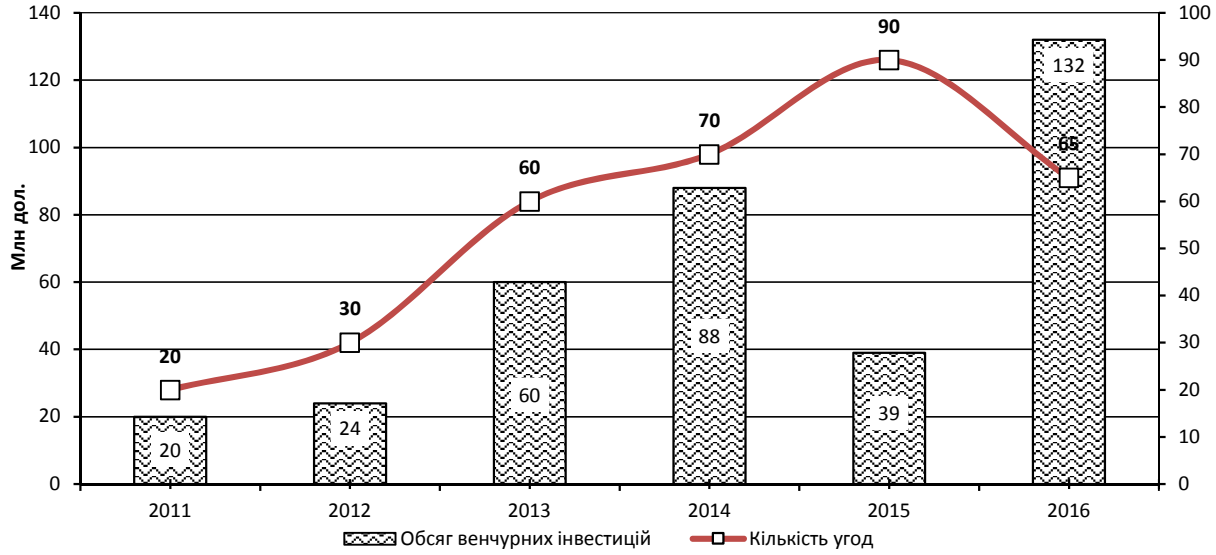

Рис. 3. Динаміка обсягу венчурних інвестицій в українські IT-компанії за 2011–2016 рр.
(сформовано авторами на основі джерела [3])

Починаючи з 2011 р., спостерігається значне пожвавлення венчурного фінансування в IT-сектор, який має свої фінансові (вищий рівень прибутковості) та податкові переваги, нижчі стартові суми коштів для розвитку IT-проекту – від 10 тис. дол. США, тоді як в реальному секторі економіки – 0,5–1 млн дол. США. Упродовж 2011–2016 рр. середньорічна динаміка зростання IT-сектору становила 80%, незважаючи на значний спад інвестиційної активності в 2015 р. (-55%, або 49 млн дол. США порівняно з 2014 р.). Найвищі темпи зростання IT-сектору України зафіксовано в 2013 та 2014 рр. – +150% та +47% відповідно, й особливо в 2016 р., коли загальний обсяг венчурних інвестицій стрімко зріс на 238% (або на 93 млн дол. США) порівняно з 2015 р. [9].

За останні п'ять років обсяг венчурних інвестицій зріс у рази, що свідчить про високий рівень попиту на нові ідеї, рішення та продукти. Відповідно до рейтингу, складеного бізнес-школою IESE (Іспанія) за 2015 р., із 120 країн найбільш привабливими для Private Equity й Venture Capital є США, Великобританія та Канада. Вони стабільно перебувають на найвищих позиціях рейтингу разом із Сінгапуром (4 місце), Японією (5 місце), Гонконгом (6 місце), Німеччиною (7 місце) й іншими розвиненими країнами Західної Європи та Азії. У свою чергу, Україна перебуває на 78 місці рейтингу разом з Ганою та Ботсваною, хоча у 2014 р. наша країна була на 74 позиції, а в 2013 р. – на 73-й. Проте Україна перебуває вище багатьох держав СНД і Центральної Європи (Сербії, Вірменії, Чорногорії, Білорусі, Молдови та ін.) [9].

Проведене Європейською Асоціацією Венчурного капіталу вивчення дає наступну картину оцінки ролі та значення венчурних інвесторів з боку власників venture-backed компаній (компаній з венчурним капіталом) – більшість з них зізнаються, що інвестори привносять до бізнесу дещо більше ніж просто фінанси. Тільки 12% вважають, що їх інвестори – звичайні «менеджери фонду». А 52% вважають, що вони дійсно є «партнерами» [9].

Венчурні фонди залучають велику частину свого фінансування від інституційних інвесторів і, як правило, вкладають великі суми в фірми з потенціалом до швидкого зростання. Статистика на рис. 3 показує кількість венчурних фондів, які функціонували на ринку венчурних інвестицій в ЄС з I кварталу 2012 р.

до І кварталу 2016 р. У IV кварталі 2013 р. загалом 41 фонд функціонував на ринку венчурних інвестицій ЄС (це найбільша кількість за цей період). Після 2013 р. почався спад, і на І квартал 2016 р. кількість фондів становила 25. Найменше венчурних фондів функціонувало в ІІІ кварталі 2013 р. [10]. Треба зауважити, що в структурі венчурних інвестицій за 2010–2015 рр. електронна комерція та програмне забезпечення є провідними та найприбутковішими інтернет-сегментами (у 2015 р. їх сумарна частка становила 77%, або 109,3 млн дол. США). У структурі джерел фінансування нових та підтримки вже наявних ІТ-проектів в Україні середньорічна частка венчурного капіталу за аналізований період становила майже 60% від загального обсягу фінансування, а за 2015 р. його обсяг зріс більше ніж у 4 рази (від 3,2 до 13,8 млн дол. США). Українським ІТ-компаніям у 2015 р. вдалося залучити 1,6 млн дол. США через краудфандинг, що в 4 рази більше за показник 2013 р. Більшість успішно проведених краудфандингових кампаній українських ІТ-підприємств представляють сегмент споживацького інтернету (consumer Internet) та інтернету речей (Internet of Things). Проблема у тому, що лише декілька венчурних фондів в Україні здатні підтримувати інноваційне чи технологічне підприємство впродовж повного циклу венчурного інвестування. Серед позитивних зрушень у контексті вдосконалення системи державного управління в Україні варто відзначити створення незалежної електронної системи державних закупівель ProZorro (економія бюджетних коштів за час свого функціонування майже 5,5 млрд грн), впровадження та розширення покриття послуг стандарту 3G, системи електронного документообігу та окремих відкритих електронних державних реєстрів.

Треба звернути увагу, що одним із найбільш динамічних та провідних напрямів ІТ-сектору в Україні є ІТ-аутсорсинг (розроблення та продаж програмного забезпечення і надання ІТ-послуг), обсяг експорту продукції якого за 2015 р. охоплює 57,3% всього ринку сектору, впродовж 2003–2015 рр. зріс у 22 рази (від 110 млн до 2,51 млрд дол. США). Причому, конкурентні переваги України власне у великій кількості спеціалістів та високому рівні їх кваліфікації, одному з найнижчих рівнів оплати праці. Тому чотири українських ІТ-компанії (EPAM System, Intetics, Luxoft та Miratech) потрапили в міжнародний рейтинг 100 світових аутсорсерів. Послуги українських аутсорсингових ІТ-компаній є одним із ключових напрямів національного експорту (4 місце в 2016 р.) з потенціалом виходу на провідну позицію в Україні до 2025 р., адже діяльність 90% ІТ-компаній зосереджена в напрямку надання якісних та надійних послуг на глобальному ринку. ІТ-послуги в 2015 р. становили 43% від загального обсягу українського експорту послуг у США [12]. Провідні аутсорсінгові ІТ-компанії стали ядром сформованих в Україні дев'яти ІТ-кластерів, які розміщені в Києві, Львові, Харкові, Одесі, Дніпрі, Луцьку, Івано-Франківську, Черкасах та Чернівцях. Отже, привабливість країни для венчурного інвестування, як одного з основних компонентів інноваційної екосистеми країни, визначає потенційні можливості для активізації розвитку високоприбуткового сегменту ІТ-сектору та внутрішнього ринку ІТ, і безпосередньо залежить від ділового клімату та стану бізнес-середовища країни, а також від рівня розвитку національної інноваційної екосистеми та ефективності її функціонування.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, можна констатувати, що в сучасних умовах глобальної конкуренції та транснаціоналізації факторів економічного зростання, кластеризація є ефективною формою внутрішньорегіональної, внутрішньонаціональної та міжнаціональної інтеграції (кооперування), котра дає змогу забезпечити розвиток національної економіки. Зважаючи на високий потенціал кластерів у сфері інформаційних технологій як ключових учасників розвитку національної економічної системи, розроблено проблемно-цільову модель концептуалізації організаційно-економічних пріоритетів державного регулювання ІТ-кластерів в економіці України, що сприятиме їх інституційному розвитку. Незважаючи на позитивну динаміку венчурного інвестування в ІТ-сектор та успішні приклади розвитку ІТ-бізнесу, як українська інноваційна екосистема, так і система венчурного інвестування досі перебувають у процесі становлення. Низькою є присутність українських венчурних фондів із прозорими інвестиційними стратегіями та довгостроковими життєвими циклами, а в структурі венчурних інвестицій частка фінансового забезпечення інноваційних підприємств сфери високих технологій є низькою через високу ризиковість проектів, порівняно зі сферою фінансових послуг та роздрібної торгівлі. Політична та макроекономічна нестабільність, недосконала система захисту приватної та інтелектуальної власності, перешкоди для ведення міжнародної торгівлі та залучення іноземних інвестицій, непослідовна система регулювання істотно погіршують можливості для розвитку ІТ-сектору України та знижують його конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Амоша О.І., Саломатіна Л.М., Передерій С.Л. (2011). Аналіз причин низкої інноваційної активності високотехнологічних підприємств України. *Економіка промисловості*. 2011. № 4. С. 165–179.

2. Андрушків Б. М. Вплив економічного потенціалу регіону на розвиток кластерних об'єднань підприємств. *Економічний простір*. 2013. № 79. С. 46–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2013_79_7.

3. Асоціація. (2018). Українська Асоціація Інвестиційного Бізнесу УАІБ: Квартальні та річні огляди ринку ICI в Україні. URL: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.html; Бюлетень. (2013). Офіційний сайт Національного Інформаційного Центру зі Співробітництва з ЄС у сфері науки і технології. "ІКТ у рамковій програмі "Горизонт 2020". Бюлетень № 1, Лютий. URL: http://www.fp7-ncp.kiev.ua/index.php/uk/.

4. Бутко М., Пепело О. Венчурне фінансування як механізм задіяння інноваційного потенціалу підприємницького середовища регіону. *Економіст*. 2014. №3. С. 20-22.

5. Рынок прямых и венчурных инвестиций Украины. URL: http://www. kyivstar.ua.

6. Тарасенко Т. В. Механизм венчурного финансирования инновационного предпринимательства. *Бизнес Информ*. 2004. №5–6. С. 49–51.

7. Матієнко В.М. Венчурне фінансування інноваційної діяльності підприємств. *Економічний вісник Донбасу*. 2008. № 1(11). С. 156-158.

8. Поручник А.М., Антонюк Л.Л. Венчурний капітал: зарубіжний досвід та проблеми становлення в Україні: монографія. Київ: КНЕУ, 2000. 172 с.

9. 2016 European Venture Capital Report. 2017. URL: https://blog.dealroom.co/wp-content/uploads/2017/01/2016-European-Venture-Capital-Report.pdf.

10. Бутенко А.І., Уманець Т.В., Гриневич Л.В. Методологічні основи дослідження інноваційного потенціалу технологічного підприємництва в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 2 (48). С. 177-186.

11. Національна інноваційна система: зарубіжний досвід, стан в Україні. Аналітичні матеріали до парламентських слухань // за ред. В.М. Гейця, Л.І. Федулової. Київ: 2007. 184 с.

12. Нікіфоров П.О., Гладчук О.М. Проблеми розвитку венчурного капіталу в Україні та світі. URL: http://www.nbuv.gov.ua.

References

1. Amosha O. I., Salomatina L. M. & Perederii S. L. (2011). Analiz prychyn nyzkoi innovatsiinoi aktyvnosti vysokotekhnolohichnykh pidpryiemstv Ukrainy. *Ekonomika promyslovosti*, 4, 165–179 [in Ukrainian].

2. Andrushkiv B. M. (2013). Vplyv ekonomichnoho potentsialu rehionu na rozvytok klasternykh obiednan pidpryiemstv. Ekonomichnyi prostir, 79, 46–54. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2013_79_7 [in Ukrainian].

3. Asotsiatsiia. (2018). Ukrainska Asotsiatsiia Investytsiinoho Biznesu UAIB: Kvartalni ta richni ohliady rynku ISI v Ukraini. Retrieved from: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.html [In Ukrainian]; Biuleten. (2013). Ofitsiinyi sait Natsionalnoho Informatsiinoho Tsentru zi Spivrobitnytstva z YeS u sferi nauky i tekhnolohii. "IKT u ramkovii prohrami "Horyzont 2020". Biuleten № 1, Liutyi. Retrieved from: http://www.fp7-ncp.kiev.ua/index.php/uk/ [in Ukrainian].

4. Butko M., Pepelo O. (2014). Venchurne finansuvannia yak mekhanizm zadiiannia innovatsiinoho potentsialu pidpryiemnytskoho seredovyshcha rehionu [Venture Financing as a Mechanism for Using the Innovative Potential of the Entrepreneurial Environment of the Region]. *Ekonomist – Economist*, 3, pp. 20-22 [in Ukrainian].

5. Rynok pryamykh i venchurnykh investitsiy Ukrainy [Direct and venture capital investment market of Ukraine]. (n.d.). Retrieved from http://www. kyivstar.ua [in Russian].

6. Tarasenko T. V. (2004). Mekhanizm venchurnogo finansirovaniya innovatsionnogo predprinimatel'stva [The mechanism of venture financing of innovative entrepreneurship]. *Biznes Inform – Business Inform*, 5–6, pp. 49–51 [in Russian].

7. Matiienko V.M. (2008). Venchurne finansuvannia innovatsiinoi diialnosti pidpryiemstv [Venture financing of enterprise innovation activity]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas,* 1(11), pp. 156-158 [in Ukrainian].

8. Poruchnyk A.M., Antoniuk L.L. (2000). Venchurnyi kapital: zarubizhnyi dosvid ta problemy stanovlennia v Ukraini [Venture Capital: Foreign Experience and Becoming Problems in Ukraine]. Kyiv, KNEU [in Ukrainian].

9. 2016 European Venture Capital Report. (2017). Retrieved from https://blog.dealroom.co/wp-content/uploads/2017/01/2016-European-Venture-Capital-Report.pdf.

10. Butenko A.I., Umanets T.V., Hrynevych L.V. (2017). Metodolohichni osnovy doslidzhennia innovatsiinoho potentsialu tekhnolohichnoho pidpryiemnytstva v Ukraini [Methodological bases of research of innovative potential of technological entrepreneurship in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas,* 2 (48), pp. 177-186 [in Ukrainian].

11. Heiets V.M. & Fedulova L.I. (Eds.). (2007). Natsionalna innovatsiina systema: zarubizhnyi dosvid, stan v Ukraini. Analitychni materialy do parlamentskykh slukhan [National innovation system: foreign experience, situation in Ukraine. Analytical Materials for Parliamentary Hearings]. Kyiv [in Ukrainian].

12. Nikiforov P.O., Hladchuk O.M. Problemy rozvytku venchurnoho kapitalu v Ukraini ta sviti [Problems of Venture Capital Development in Ukraine and in the World]. Retrieved from http://www.nbuv.gov.ua [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.02.2019
Прийнято до друку 19.12.2019

Формат цитування:

Мішура В. Б., Володченко В. В. Перспективи розвитку IT-кластерів в Україні на основі венчурного фінансування. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 190-195. *doi: https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).190-195*

Mishura V. B., Volodchenko V. V. (2019). Prospects for the development of IT-clusters in Ukraine on the basis of venture financing. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (37), pp. 190-195. *doi: https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).190-195*